

24.03.2021

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite OKM:n lausuntopyyntö VN/2293/2020

Asia Ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi eräistä kirjailijoille ja kääntäjille myönnettävistä apurahoista - työryhmän raportti

Kirjailija- ja kääntäjäapurahalautakunta ottaa kantaa työryhmän esittämään lakiluonnokseen. Lausunto on viety lausuntopalveluun 23.3.2021.

1 § Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään eräistä kirjailijoille ja kääntäjille myönnettävistä apurahoista ja niiden rahoituksesta kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden osalta, lukuun ottamatta tieteellisiä tutkimuksia, oppikirjoja tai niihin rinnastettavia teoksia.

Lautakunta:

En kannata

Kommentti:

Kaunokirjallisuus ja tietokirjallisuus tulee erottaa toisistaan jo lain tasolla.

2 § Lain tarkoitus

Tämän lain tavoitteena on edistää:

- 1) Suomen kirjallisen kulttuurin monimuotoisuutta, elinvoimaisuutta ja saatavuutta;
- 2) Suomessa asuvan väestön mahdollisuuksia päästä osalliseksi muun kielisestä kirjallisuudesta;
- 3) kirjailijoiden ja kääntäjien luovaa ammatillista työskentelyä.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat taiteen vapaus ja sananvapaus.

Kannatan

3 § Rahoitus ja määrärahan jakautuminen

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain (kiinteä) määräraha käytettäväksi tämän lain nojalla myönnettäviin apurahoihin. Määrärahasta 90 prosenttia myönnetään kaunokirjallisuuden alan kirjailijoille ja kääntäjille sekä 10 prosenttia tietokirjallisuuden alan kirjailijoille ja kääntäjille. Edellä 2 momentissa tarkoitetuista määrärahaosuuksista myönnetään kummastakin vähintään 78 prosenttia kirjailijoille ja vähintään 18 prosenttia kääntäjille. Jäljelle jäävä neljän prosentin osuus määrärahasta jaetaan kirjailijoiden ja kääntäjien kesken.

Lautakunta:

Kannatan muutettuna

Kommentit:

Jakosuhteesta lautakunnassa ei ole yksimielistä näkemystä.

Yhteisesti kuitenkin toteamme, että kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden osuudet tulee erottaa toisistaan ja tietokirjallisuuden rahoitus tulee siirtää taiteen määrärahoista tieteen puolelle. Tietokirjallisuudella pitää olla vastaava oma kiinteä määrärahasa.

Tietokirjallisuuteen jaettava määrärahaa tulee voimakkaasti kasvattaa, mutta kaunokirjallisuuteen tämän lain perusteella jaettava määräraha ei saa pienentyä tietokirjallisuuden tuen korotuksen seurauksena.

Jos tietokirjallisuus pysyy tässä laissa ja sen määrärahaa halutaan kasvattaa, se tulee ottaa huomioon määrärahan mitoituksessa siten, että kaunokirjallisuuden määräraha ei pienene.

On hyvä, että määräraha irrotetaan kirjahankinnoista. Määrärahan mitoituksessa tulee kuitenkin ottaa huomioon apurahojen kasvanut tarve ja kustannustason nousu.

Tämän lain perusteella jaettavat apurahat ovat keskeinen osa valtion kaunokirjallisuuteen kohdistamasta tuesta. Suomen kaltaisella pienellä kielialueella kirjailijoiden ja kääntäjien saamat tekijänoikeuspalkkiot ovat niin pieniä, että niiden varassa ei ole mahdollista ylläpitää nykyisenkaltaista laadukasta kaunokirjallisuuden tarjontaa.

Esittämissä taiteissa moni työskentelee palkattuna orkesteriin, teatteriin tai muuhun taidelaitokseen, jota valtio tukee valtionosuuksilla tai vapaan kentän toiminta-avustuksilla. Kirjallisuuden kentällä ei ole vastaavia työnantajia, vaan tuki on suoraa taiteilijatukea. Kirjailijoiden ja kääntäjien apurahat on todettu tehokkaaksi keinoksi tukea kaunokirjallisuutta ja tarjota suomalaisille laadukasta luettavaa. Tällä määrärahalla tulee turvata myös näytelmäkirjailijoiden työskentely, koska heillä palkatut työsuhteet ovat erittäin harvinaisia.

On hyvä, että iäkkäiden kirjailijoiden ja kääntäjien avustuksista sekä sairaus- ja työkyvyttömyysavustuksista luovutaan, sillä Suomen sosiaaliturva on kehittynyt 1960-luvulta huomattavasti.

4 § Apurahan myöntäminen

Apuraha voidaan myöntää kirjailijalle ja kääntäjälle, joka asuu tai on asunut pysyvästi Suomessa ja jonka kirjallinen työ rikastuttaa kulttuurielämää tai vahvistaa tiedon merkitystä ja tietosisältöjen ymmärtämistä Suomessa. Apurahoihin ja niiden myöntämiseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), jollei tässä laissa toisin säädetä.

Lautakunta:

Kannatan

Kommentti:

Sekä kauno- että tietokirjallisuudessa tulee huomioida myös esseistit ja muut sellaiset tekijät, joiden teokset sijoittuvat lajien rajoille.

5 § Päätöksenteko

Kaunokirjallisuuden apurahoista päättää Taiteen edistämiskeskukselta annetun lain (657/2012) 6 §:ssä tarkoitettu valtion taidetoimikunta. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi myöntää valtionavustuksen Tieteellisten seurain valtuuskunnalle käytettäväksi tämän lain mukaisiin tietokirjallisuuden apurahoihin.

Lautakunta:

Kannatan

Kommentit:

Päätöksenteon siirtäminen valtion taidetoimikunnalle tuo vertaisarviointiin synergiaetuja, jolloin kaikki Taiken kaunokirjallisuuteen jakamat apurahat voidaan linjata paremmin ja huomioida kunkin hakijan tilanne paremmin.

On hyvä, että tietokirjallisuuden osalta päätöksenteko siirretään käytännössä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalle, jossa on lajin tuntemusta ennestään.

Useiden hakujen ja eri tavoin kohdistuvien hakuinstrumenttien käsittely syventää vertaisarvioinnin asiantuntemusta ja lisää vertaisarvioinnin synergiaetuja.

Tietokirjallisuuden kääntäjien hakemusten osalta on huolehdittava siitä, että jatkossakin vertaisarvioinnissa on mukana kääntäjä.

6 § Muutoksenhaku

Edellä 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen (= kaunokirjallisuuden apurahoihin) saa vaatia oikaisua päätöksen tehneeltä viranomaiselta. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Lautakunta:

Kannatan

Muut kommentit ja huomiot:

Kirjailija- ja kääntäjäapurahalautakunta huomauttaa, että lista lausuntatahoista on hyvin heterogeeninen. Lautakunta korostaa, että eri tahojen näkökulma lakiuudistukseen on erilainen.

Puheenjohtaja

Siri Kolu

Erityisasiantuntija

Ansa Aarnio

